

Istraživanje: Poverenje građana u medije u Srbiji

Slobodni, nezavisni i odgovorni mediji osnova su pretpostavka demokratskog društva. Slobodni da kritikuju, nezavisni od vlasti i dnevne politike i odgovorni za napisano i izgovoreno u javnoj sferi, kako pred zakonima tako i pred svojim čitaocima, slušaocima i gledaocima.

Libek-ALP@2015.

Koordinator istraživačkog tima

Nikola Jović

Istraživači

Lana Avakumović

Mina Gutić

Una Blažević

Nataša Gvozdić

Klara Pelhe

Nikola Todorčić

Đorđe Mančev

Marko Čavić

Izdavač

Libertarijanski klub Libek

www.libek.org.rs

kontakt@libek.org.rs

Predsednik Miloš Nikolić

Odnos medija, društva i pojedinaca ogleda se u brzom, nesmetanom i pravovremenom izveštavanju i informisanju. Preko medija građani postaju upoznati sa različitim društvenim, političkim i ekonomskim aktivnostima u sredini u kojoj žive. Nedostatak takvih informacija ili, pak, neistinito izveštavanje može dovesti do pogrešne percepcije stvarnosti i pogrešnih odluka, što je bila svakodnevica u Srbiji u decenijama koje su za nama. Međutim, nakon demokratskih promena 2000. godine, očekivalo se da će talas demokratizacije i liberalizacije zahvatiti i medije. Ako se osvrnemo na IREX-ova istraživanja, koja se sprovode u prethodnih 14 godina, možemo videti da je u periodu od 2000. do 2003. godine došlo do primetnog poboljšanja stanja medija u Srbiji. Ovo poboljšanje pozitivan je rezultat procesa liberalizacije i deregulacije. Ali, nakon 2003. godine dolazi do usporavanja reformi u medijskoj sferi, što je posledično dovelo do novog pogoršavanja stanja medija kod nas. Ovaj trend prisutan je i danas.

Iako Zakon o javnom informisanju i medijima propisuje da javno informisanje mora biti slobodno, da mora postojati jednak i nediskriminišući tretman svih medija, urednika i novinara, da se nesmetana razmena informacija putem medija ne sme ugrožavati kroz razne vrste eksplicitnog i implicitnog pritiska, imajući u vidu aktuelna dešavanja, jasno je da medijska stvarnost ne odgovara duhu zakona.

Glavni izazovi razvoja slobodnog i nezavisnog novinarstva odnose se na direktni i indirektni uticaj vlasti na medije, kako u javnom tako i u privatnom vlasništvu; loš zakonski okvir koji reguliše ovaj sektor, netransparentnost rada i finansiranja medijskih kuća, cenzura i autocenzura kao posledica pritisaka, državne subvencije koje narušavaju slobodnu konkurenciju na medijskom tržištu i trend opšte tabloidizacije medija.

U istraživanju WAM-IFRA koje je sprovedeno u partnerstvu sa BIRN-om iz 2014. godine, glavne prepreke za razvoj slobodnog i nezavisnog novinarstva u Srbiji su:

- Političke vlasti u Srbiju koje odlažu i opstruiraju donošenje ključnih medijskih zakona i sprovođenje reformi u oblasti medija;

- Instrumenti državnog finansiranja preko kojih se vrši prikriveni pritisak na uređivačku politiku. Državno finansiranje medija je neregulisano, nekontrolisano od strane nadzornih institucija i netransparentno što ugrožava otvorenu i slobodnu konkurenciju na tržištu;
- Podaci koji bi trebalo da budu transparentni kada je o reč poslovanju medija su nedostupni. Ključne informacije o medijima kao što je vlasništvo, vrsta i izvori prihoda, dobijene subvencije i drugo nisu javno dostupne.

Ukidanja emisija koje su bile simboli nezavisnog istraživačkog novinarstva tokom 2014. godine nedvosmisleno svedoče o dodatnom pritisku vlasti na medije. U medijskoj sferi, 2014. godinu obeležio je prestanak emitovanja emisije Utisak nedelje, “skidanje” blogova (slučaj Dušana Mašića), “obaranja” portala (slučaj Peščanik) i sličnih slučajeva u kojima je rad medija koji se kritički odnose prema odlukama vlasti bio otežavan i opstruiran. Uz to, ne treba zaboraviti i na zatvaranje YouTube kanala (slučaj Feketić) i oštro kritikovanje i optuživanje nezavisnih istraživačkih agencija poput BIRN-a. Uočen je, takođe, i novi vid prikrivene medijske manipulacije kroz kolokvijalno “botovanje”. Ipak, najznačajniji iskorak ka daljem institucionalizovanju pritiska na medije urađen je uvođenjem posebne procedure Agencije za privredne registre Srbije (APR) prema kojoj se beleže imena novinara koji su pristupali arhivama u toku istraživanja na terenu, što novinare izlaže još ozbiljnoj opasnosti da svako ko je zainteresovan može da dođe do podataka o tome šta to novinari istražuju.

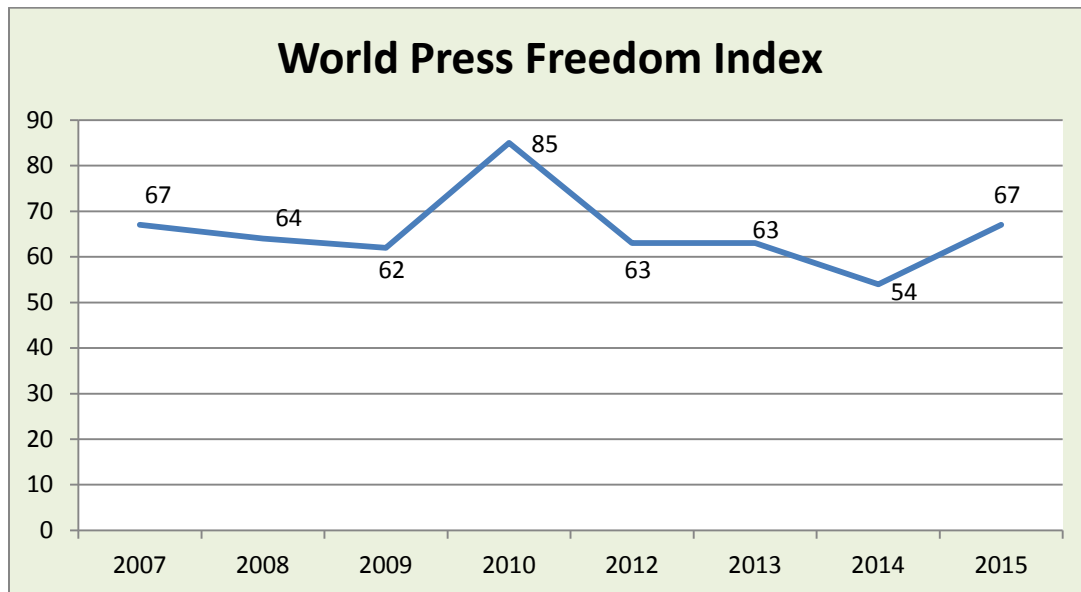
U istraživanju koje je u decembru EFN objavila u saradnji sa Udruženjem novinara Srbije, oko 40 odsto novinara je izjavilo da su povremeno izloženi cenzuri. Više od 90 odsto njih, koji su učestvovali u anketi Konrad Adenauer Stiftunga prošlog septembra izjasnilo se da cenzura i auto-cenzura postoje u srpskim medijima¹. Sve ove pojave kumulativno stvaraju sliku neslobodnih medija u kojim kritičko mišljenje nije ni poželjno ni dozvoljeno. O tome svedoči i *World Press Freedom Index*² prema kojem je

---

¹ <http://www.cenzolovka.rs/evropska-federacija-novinarar-medijska-cenzura-je-realnost-u-srbiji/>

² <http://index.rsf.org/#/>

Srbija u 2015. godini pala za 13 mesta i trenutno se nalazi na 67. mestu od 180 zemalja sveta.

Cilj istraživanja

Prethodno navedeni podaci svedoče o formalnim, pravnim, političkim i kontekstualnim problemima u funkcionisanju medija bez značajnog osvrta na percepciju građana o kvalitetu, radu i značaju medija u Srbiji. Cilj našeg istraživanja je bio da saznamo stavove građana o kvalitetu medija u Srbiji, sa posebnim osvrtom na odnos vlasti prema medijima.

O metodologiji istraživanja

Istraživanje o stanju medija u Srbiji sprovedeno je od 10. do 24. januara na teritoriji Beograda anketnim terenskim istraživanjem licem u lice (F2F) na slučajnom uzorku od 804 ispitanika, uz interval poverenje od 3,4.

Opis uzorka

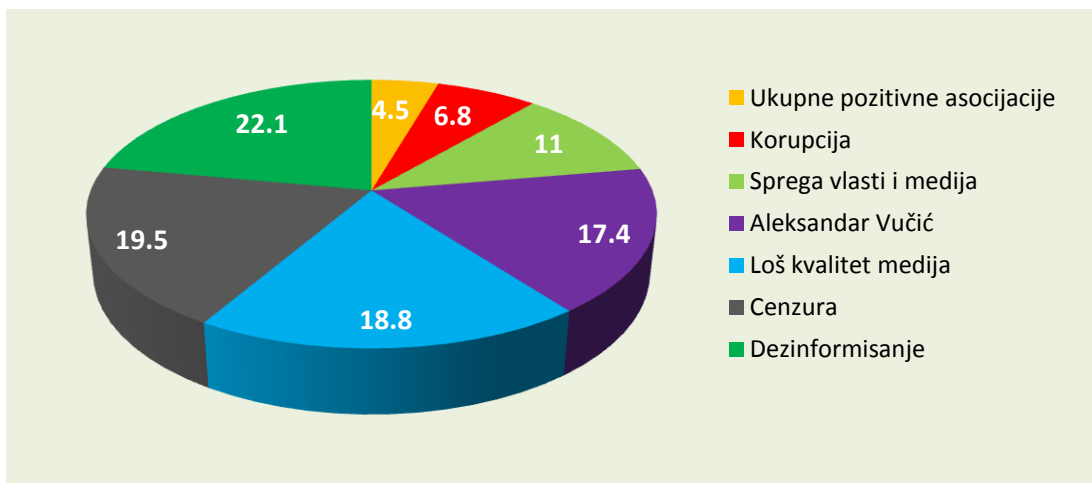
U uzorku smo imali 49,9% muškaraca dok je udeo žena u uzorku iznosio 50,1%. Prosečna starost ispitanika je bila 35 godina.

O anketnom upitniku

Instrument za istraživanje podrazumevao je anketni upitnik sastavljen od 25 pitanja. Prva grupa pitanja odnosila se na socio-demografske podatke o ispitanicima, drugi deo se odnosio na informisanost ispitanika, treća grupa pitanja se odnosila na poverenje ispitanika u medije i četvrta grupa pitanja odnosila se na odnos vlasti prema medijima.

Najvažniji nalazi

- ❖ Poverenje u medije u Srbiji ima svega 9,4% ispitanika.

- ❖ 85,5% ispitanika smatra da vlast ograničava slobodu medija zastupa.

- ❖ Od 85,5% ispitanika koji smatraju da vlast ograničava medije, 31,9% ispitanika smatra da to nije ozbiljan problem.

- ❖ 82,2% ispitanika smatra da nezavisni stavovi i kritičko mišljenje nisu dovoljno zastupljeni u medijima.

- ❖ 83,8% ispitanika smatra da novinari nemaju slobodu da izraze svoje stavove i izveštavaju kritički.

- ❖ Najčešće asocijacije ispitanika na pojam medija u Srbiji su:

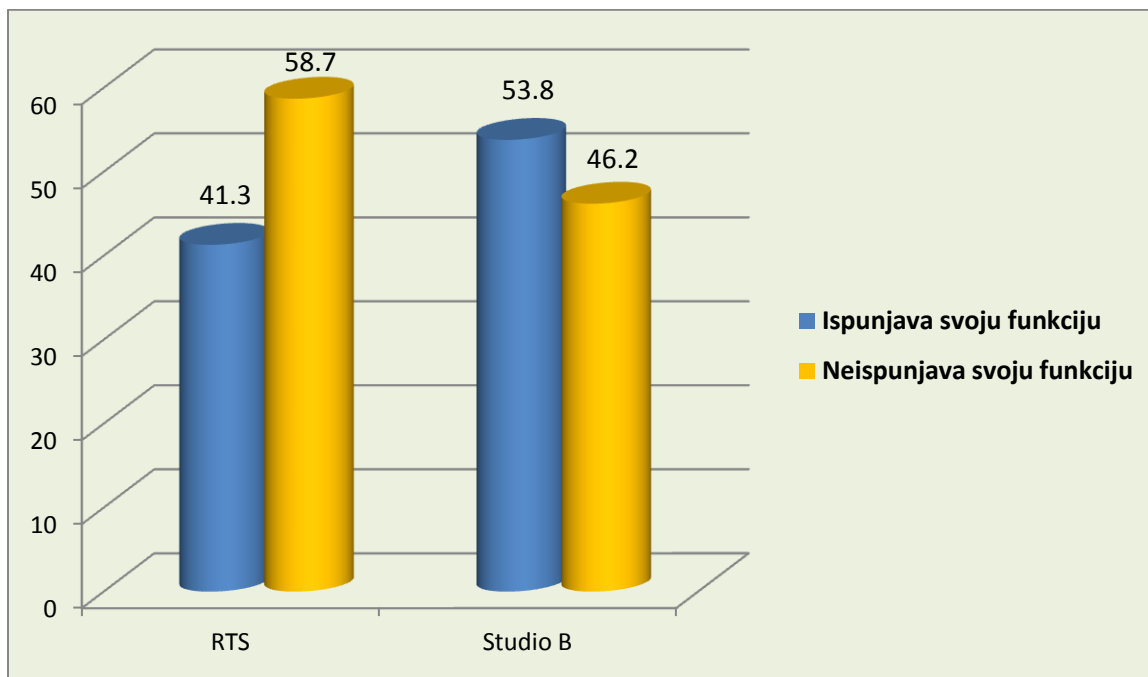
Rezultati istraživanja

❖ Informisanje

U rezultatima našeg istraživanja primetna je tendencija okretanja građana novim medijima, posebno internet novinama, internet portalima i društvenim mrežama. Novi mediji su u potpunosti potisnuli neke tradicionalne izvore informisanja kao što je radio. Kod ispitanika sa višim i visokim obrazovanjem ovaj trend je posebno izražen.

Najčitnije dnevne novine su Blic, Politika i Večernje novosti, dok su najgledanije televizije RTS, Prva, B92 i Pink. Naši ispitanici vesti najčešće prate na RTS-u (58,5%) i B92 (21,3%); političke emisije na RTS-u (46,2%) i B92 (30,1%); gradske teme na Studiju B (47,4%) i RTS-u (20,4%); emisije iz kulture na RTS-u (48,5%) i Studiju B (17,4%); zabavne emisije na Prvoj (34,4%) i Pinku (21,9%).

Na pitanje da li gradski (Studio B) i državni javni servis (RTS) ispunjavaju svoje funkcije, dobili smo sledeće odgovore:

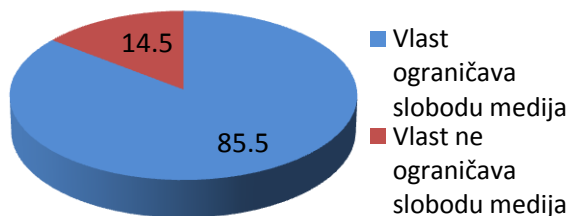
❖ Poverenje

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da prosečno poverenje građana Srbije u medije na skali od 1 do 5 iznosi 2,41. Posmatrano procentualno, svega 9,4% građana kaže da veruje medijima. Primetno je da najstariji građani imaju najveće poverenje u medije (23,3% njih kaže da veruje medijima), dok najmlađi najmanje veruju (svega 5,3% ispitanika između 18 i 29 godina veruje medijima). Od televizijskih stanica, građani najviše veruju javnim servisima (na skali poverenja od 1-5 građani RTS-u u proseku daju ocenu 3,12, a Studiju B 3,02). Zatim slede privatne televizije – B92 (3), Prva (2,80), N1 (2,60), dok najmanju prosečnu ocenu dobija Pink (1,91). Što se tiče dnevne štampe, najveće prosečno poverenje ispitanici imaju u Politiku (3,37), za kojom slede Večernje Novosti (2,92), Blic (2,66) i Danas (2,66). Najmanje poverenje građani imaju u Informer (1,91), Kurir (1,82) i Alo (1,79).

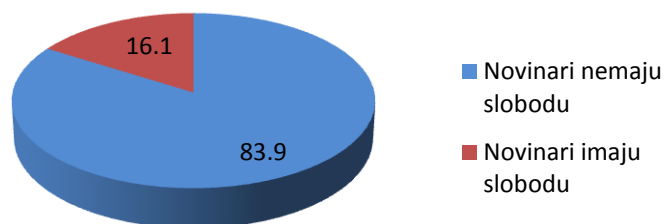
❖ Odnos vlasti i medija

Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici smatraju da postoji značajan pritisak vlasti na medije:

Odnos vlasti prema medijima?

Da li su novinari slobodni da pišu kritički?

Bez obzira na vlasništvo nad medijima, ispitanici smatraju da je uticaj vlasti na medije veliki, što pokazuje podatak po kome osim što smatraju da vlasti utiču na državne medije, 69% ispitanika smatra da vlasti utiču i na medije u privatnom

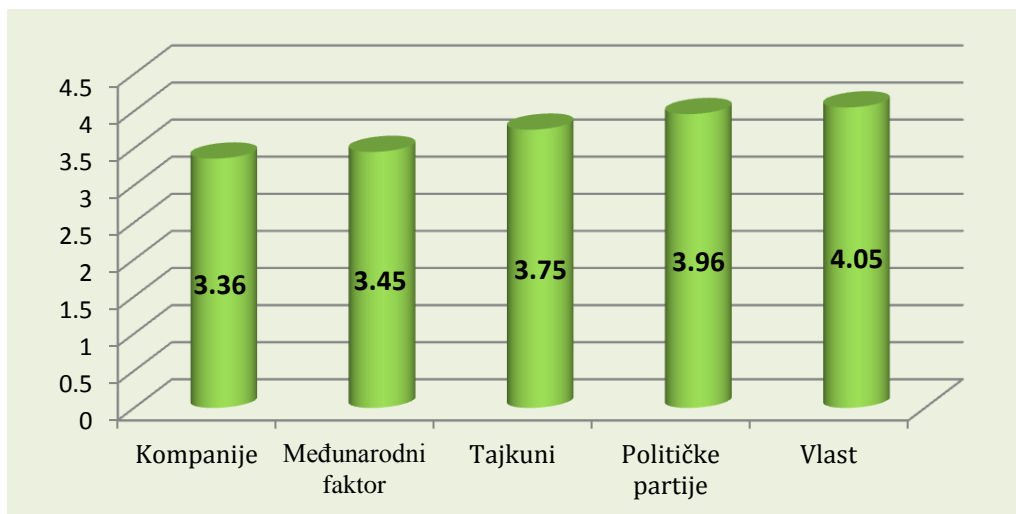

vlasništvu. Osim toga, 88,9% ispitanika smatra da mediji nemaju ravnopravan status već da vlast favorizuje pojedine medije.

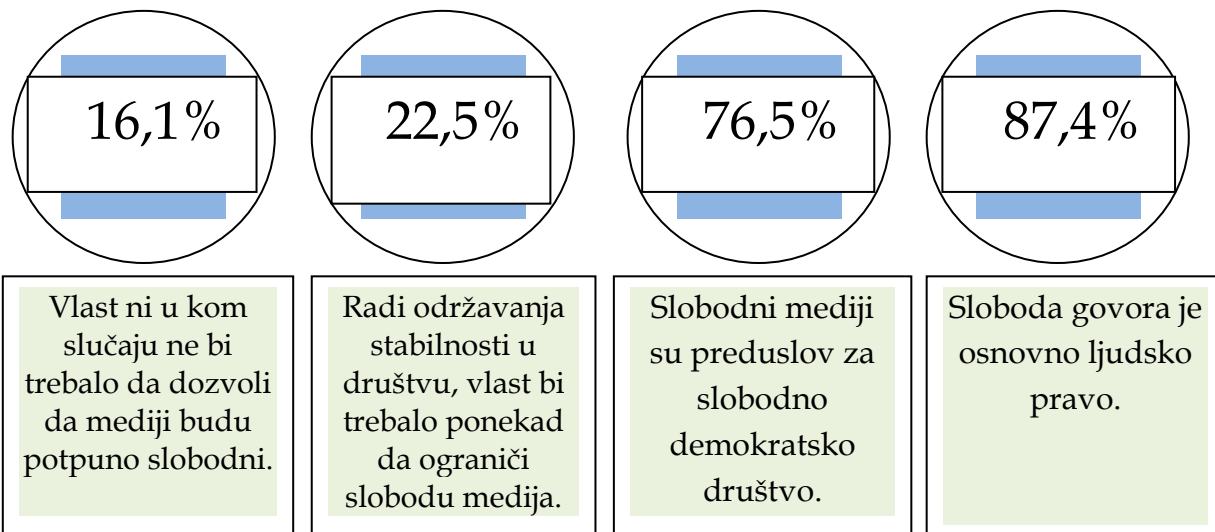
Kada je reč o kritici, ukupno 82,3% ispitanika smatra da nezavisni stavovi i kritičko mišljenje nisu dovoljno zastupljeni u medijima. Kritičko mišljenje stavljeno u politički kontekst govori nam koliko prostora u medijima dobija opozicija ne samo za kritiku aktuelne vlasti već i za promovisanje svojih rešenja i ideja.

Podatak da 73,7% ispitanika smatra da opozicija nije dovoljno zastupljena u medijima govori dosta o neravnopravnom položaju vlasti i opozicije u medijima, što je trend koji postoji dosta dugo. Ono što možemo primetiti je veza između poverenja u medije i njihovog odnosa sa vlastima, na taj način da postoji tendencija da ispitanici koji misle da je uticaj vlasti na medije veliki, generalno, nemaju poverenja u medije. Isti je slučaj i kod onih ispitanika koji smatraju da novinari nemaju slobodu da u potpunosti izraze svoje stavove, pa je otuda jasno da je nepoverenje u medije logična posledica navedenih mana u funkcionisanju medija, a pre svega, pritiska vlasti.

Kako se pritisak vlasti realizuje u stvarnosti opisuje podatak da 61,6% ispitanika smatra da je "Utisak nedelje" ukinut zbog pritiska vlasti, dok svega 12,2% smatra da je to bila autonomna odluka vlasnika. Kada je reč o vrednovanju pritiska vlasti na medije, zabrinjavajuće je to da čak 31,9% građana prepoznaje pritisak vlasti na medije, ali smatra da to nije ozbiljan problem. Građani smatraju da najveći uticaj na medije ima vlast, zatim slede političke partije, tajkuni, međunarodni faktori, dok najmanji uticaja imaju kompanije.

Pažnju privlači i podatak da se 16,1% građana slaže sa stavom da vlast nikada ne treba da dozvoli potpunu slobodu medija, dok se 70,3% građana ne slaže. Takođe, 56,7% građana ne bi žrtvovalo slobodu medija zarad održanja stabilnosti u društvu, dok bi 22,5% to uradilo. Ohrabruje podatak da 76,5% građana smatra da su slobodni mediji preduslov za slobodno demokratsko društvo, dok čak 87,4% zastupa stav da je sloboda govora osnovno ljudsko pravo.

Preopruke

Direktni i indirektni uticaj vlasti na medije bi trebalo ograničiti svim raspoloživim sredstvima – od zakonske regulative do povećanja pritiska na vlast iz civilnog društva i nezavisnih medijskih kuća. **Mediji su stvarno slobodni jedino kada su oslobođeni uticaja vlasti.**

Objektivno informisanje je preduslov razvoja svakog društva. Vlasništvo nad medijskim kućama, kao i njihovo finansiranje mora se što pre učiniti transparentnijim. Građani imaju pravo da znaju ko su vlasnici medija kako bi prepoznali interese koje stoje iza njih.

Reference:

- www.mc.rs/upload/documents/istrazivanje/2014/Prikrivena-kontrola-ugrozavanje-medija-u-Srbiji.pdf
- <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/serbia#.VO-e1vmG-YJ>
- <http://index.rsf.org/#!/>
- <http://www.anem.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/15962/Objavljenost+istra%C5%BEivanje+o+prikrivenoj+kontroli+medija+u+Srbiji.html>
- <http://mondo.rs/a709065/Info/Drustvo/IREX-Lose-stanje-u-medijima-u-Srbiji.html>

Rezerve

Istraživanje “Poverenje građana u medije u Srbiji” prvo je te vrste u okviru istraživačke jedinice Libertarijanskog kluba Libek. Ono je izraz namere Libeka da se na odgovaran i analitičan način bavi važnim društvenim temama pre nego što izađe sa predlogom javnih politika i ponudi neko rešenje. Izveštaj pred vama na kritički način objašnjava rezultate istraživanja i ostavlja prostor za dalja i dublja saznanja kroz nova istraživanja sličnog karaktera. Cilj istraživačke jedinice unutar Libeka je da u narednom periodu nastavi sa ovakvim i sličnim istraživanjima, za koje smatra da su važne za razvoj slobodnog društva.

Libertarijanski klub Libek

www.libek.org.rs

kontakt@libek.org.rs